Obraćanje visokog predstavnika i specijalnog predstavnika Evropske unije, Peddy Ashdown-a Zastupničkom domu Parlamenta Bosne i Hercegovine

Zadovoljstvo mi je što mi je danas još jednom pružena prilika da se obratim Parlamentu i da odgovorim na vaša pitanja.

Pozvali ste me da razgovaramo o Izvještaju Venecijanske komisije s kojim se u velikoj mjeri slažem – to je značajan izvještaj i slažem se sa njegovim zaključcima, kao i sa zaključcima koje je o ovom bitnom Izvještaju usvojila parlamentarna Komisija za vanjsku politiku.

Venecijanska komisija je obradila dvije teme: potrebu za ustavnim promjenama i ovlasti visokog predstavnika.

Ustavne promjene su pitanje koje trebate riješavati vi, ne ja. Bosna i Hercegovina mora postati funkcionalnija država. Ustavne promjene se moraju provesti. Ali to je pitanje o kojem se narodi Bosne i Hercegovine moraju međusobno dogovoriti. Međunarodna zajednica ne može nametnuti riješenja ili izraditi planove za riješavanje ovog pitanja. Međunarodna zajednica može i treba pružiti pomoć, ali vi morate pronaći riješenje.

Međutim, ukoliko mi dozvolite dao bih vam savjet. Ne dozvolite da vam ovo pitanje sada odvuče pažnju. Bosna i Hercegovina ima ogromnu šansu: da napravi korak koji će joj omogućiti da u ovoj godini, prije 10. godišnjice Daytonskog sporazuma, započne proces stabilizacije i pridruživanja i potpisivanje

Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju. Ovo je osnovni zadatak na koji svi političari Bosne i Hercegovine trebaju usmjeriti svoje napore i na kojem trebaju zajedno raditi. Pitanje ustavnih reformi treba se riješavati kasnije. Riješavanje ovog pitanja biti će mnogo lakše u okviru Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju, nego izvan njega.

Dakle, ovdje ću se uglavnom zadržati na pitanju ovlasti OHR-a i načinu na koji se one trebaju mijenjati.

Dozvolite mi da započnem svojim viđenjem političkih izazova s kojima se suočava ova zemlja. Ti izazovi predstavljaju kontekst u kojem se odvija ova rasprava.

Dosadašnji napredak

Kada sam došao u ovaj Parlament prvoga dana mog mandata u BiH, 27. maja 2002. godine, definirao sam ciljeve za koje sam se nadao da se mogu realizirati tokom mog mandata u BiH.

Ako se sjećate, definirao sam jedan sveobuhvatni cilj koji su podržali svi bh. političari, a to je da ovu zemlju nezaustavljivo dovedemo na put ka efikasnoj državotvornosti i na put koji vodi ka euroatlanskim institucijama–Evropskoj uniji i NATO-u. Tada sam rekao da se nadam da ćemo, čak i ukoliko ne budem posljednji visoki predstavnik, bar doći nadomak faze u kojoj će Ured visokog predstavnika prestati s radom.

Nakon tri godine, svi znamo da se ova zemlja još uvijek suočava s velikim izazovima, svakako i s izazovom poboljšanja životnog standarda stotina hiljada građana koji se još uvijek svakodnevno trude osigurati egzistenciju dostojnu čovjeka.

Ipak, Bosna i Hercegovina je tokom ovog perioda napravila velike pomake. Uspostavili smo opći okvir jedne moderne, visokodecentralizirane evropske države na putu ka EU i NATO-u.

Dozvolite mi da pomenem neke od ciljeva koje smo ostvarili zbog toga što je to širi kontekst ove diskusije i zbog toga što to ponekad izgubimo iz vida.

Uspostavljeno je jedinstveno sudstvo i tužilaštvo koje funkcionira.

Na državnom nivou smo uspostavili Odjel za organizirani kriminal koji može voditi sudske procese i protiv najviših nivoa organiziranog kriminala u BiH, koji su ranije bili nedodirljivi. Uspostavljen je i Odjel za ratne zločine u skladu s haškim međunarodnim standardima koji je spreman procesuriati i ratne zločince.

Ujedinili smo carinsku službu, a «FBI» Bosne i Hercegovine – Državna agencija za istrage i zaštitu, postala je realnost.

Uspostavili smo Upravu za indirektno oporezivanje koja je početkom ove godine počela prikupljati prihode i sada se priprema za uvođenje PDV-a početkom 2006. godine. Stopa prikupljenih prihoda je 10% veća u odnosu na isti period, prije nego što je Uprava počela s radom.

Uspostavili smo jedinstvenu državnu obavještajnu strukturu koja sada djeluje kao moderna obavještajna služba na nivou evropskih standarda pod demokratskom parlamentarnom kontrolom.

Radimo na objedinjavanju dvije vojske kako bismo uspostavili jedinstvene vojne snage BiH, s jednim ministrom odbrane i jedinstvenom zajedničkom komandom. Ovaj historijski pomak – prekretnica koja se jučer desila – Bosnu i Hercegovinu čvrsto stavlja na put ne samo ka «Partnerstvu za mir», nego i ka članstvu u NATO-u, putem uspostavljanja profesionalne vojske po uzoru na model NATO-a.

Ostvareni su i drugi veliki ciljevi.

Mostar ostvaruje napredak na putu ka potpuno jedinstvenom gradu, s jedinstvenim statutom.

Bosna i Hercegovina sve više postaje jedinstven ekonomski prostor i mjesto u koje je jednostavnije ulagati. Vrijeme koje je potrebno da se u Bosni i Hercegovini registrira preduzeće će uskoro biti smanjeno na 10 dana, što je najkraći vremenski period za registrianje u regionu. Prije tri godine taj period u BiH je bio najduži u regionu.

Suprotno nekim tvrdnjama, ekonomija konačno pokazuje stvarne znake rasta, iako je osnovica i dalje jako niska. GDP raste stopom od 5,6% što je najbrži rast na Balkanu i brže od predviđanja međunarodne zajednice. Stopa inflacije je 0,5%, što je najniža stopa na Balkanu. Tokom prošle godine direktna strana ulaganja povećana su za 25%. Izvoz je povećan za 25%, a industrijska proizvodnja za jednu četvrtinu.

Naravno, još dosta toga treba ostvariti. Bh. ekonomija još uvijek ne ostvaruje održivi rast i stopu rasta koja ima uticaj na život običnih ljudi, ali je ostvarivanje rasta konačno započeto.

Konačno je ostvaren je napredak, možda i najočigledniji, u pogledu saradnje s Haškim tribunalom. Tokom prva četiri mjeseca ove godine u Hag je izručeno osam optuženika, a proteklih devet godina niti jedan. Ovo je tema o kojoj ću kasnije još govoriti.

Trenutni izazovi

Dakle, gdje se nalazi Bosna i Herecegovina sada kada se približavamo obilježavanju desete godišnjice od potpisivanja Daytona?

Koji su ključni prioriteti do kraja godine i do kraja mog mandata na funkciji visokog predstavnika?

Kao što sam rekao na početku ovog izlaganja, dva osnovna strateška cilja su davno definirana: članstvo u Programu

«Partnerstvo za mir» NATO Saveza i pokretanje zvaničnih pregovora o potpisivanju Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju (SAA) s Evropskom unijom.

S obzirom da je dosta ciljeva ostvareno, Bosna i Hercegovina se nalazi vrlo blizu ostvarenja i ova dva preostala cilja.

Sada između Bosne i Hercegovine i garantiranog mira u «Partnerstvu za mir» NATO saveza – prve faze na putu ka članstvu u najmoćnijem vojnom savezu na svijetu – stoje samo Ratko Mladić i Radovan Karadžić. I samo nas ove dvije osobe sada dijele od ovog cilja.

Kada je u pitanju EU postoje samo dva ključna pitanja koja još uvijek nisu riješena: usvajanje Zakona o javnom RTV sistemu u skladu s Daytonskim principima i uvjetima Evropske komisije i postizanje sporazuma o restrukturiranju policije u skladu s principima EU.

Naš osnovni cilj, koji je sada daleko važniji od svih ostalih pitanja, je uklanjanje ove preostale dvije prepreke-uslova iz Studije izvodljivosti, što treba biti učinjeno tokom narednih nekoliko sedmica kako bi Bosna i Hercegovina mogla sustići svoje susjede.

Komesar Rehn je rekao premijeru Terziću i meni, tokom našeg prošlomjesečnog sastanka u Briselu, da će se uprkos zastojima do kojih je došlo i dalje nadati da Bosna i Hercegovina može ostvariti ove ciljeve prije jeseni, odnosno u narednih nekoliko mjeseci kada Srbija i Crna Gora treba započeti pregovore s EU.

Čini mi se da sada moramo održavati tu nadu i učiniti sve da je ne uništimo. I ja sam uvjeren da je to moguće.

Uvjeren sam da, naravno u zavisnosti od odluke Ustavnog suda koja se očekuje u toku ove sedmice, Zakon o Javnom RTV sistemu još uvijek može biti usvojen na vrijeme i u skladu s principima Evropske komisije.

I dalje sam optimista, uprkos nedavnim preprekama, da se teško pitanje restrukturiranja policije još uvijek može riješiti.

Sve pozitivnije indikacije koje je u vezi s ovim pitanjem uputila Vlada Republike Srpske, posebno u toku prošle sedmice, su vrlo dobrodošle i vrlo ohrabrujuće.

Znam da pitanje reforme policije nije jednostavno pitanje, ali to nije bila ni uspostava jednstvene poreske strukture, jedinstvene sudske strukture, jedinstvene obavještajne strukture i jedinstvene odbrambene strukture.

Te reforme su ostvarile uspjeh. Njihovo provođenje se isplatilo zbog koristi koje su od njih imali entiteti, država i građani ove zemlje.

Dakle, sada imamo nekoliko sedmica da završimo zadatak.

Do polovine septembra – dakle za manje od osam sedmica – mora se postići dogovor o restrukturiranju policije, ukoliko ova zemlja želi dobiti zeleno svjetlo za pravovremeno započinjanje pregovora o Sporazumu o stabilizaciji i pridruživanju, odnosno prije desete godišnjice Daytonskog sporazuma.

Dozvolite mi da naglasim zašto je ovaj rok koji je povezan s godišnjicom Daytona toliko značajan.

Značajan je zbog toga što ukoliko Bosna i Hercegovina do jeseni ne ispuni potrebne uslove, nastupa izborni period u kojem je daleko teže donositi teške odluke.

Značajan je zbog toga susjedi Bosne i Hercegovine ne čekaju na nas. Oni već idu dalje, a mi zaostajemo za njima.

Hrvatska, Makedonija, Albanija, Srbija i Crna Gora – svi su oni već na putu ka euroatlanskim institucijama, a mi nismo.

Oni neće čekati na Bosnu i Hercegovinu. Ni EU neće čekati na Bosnu i Hercegovinu. Ukoliko Bosna i Hercegovina odluči da postane jedina zemlja na Balkanu koja će dobiti odbijenicu, to

može učiniti. Ali morate biti svjesni sljedećeg: možete odlučiti da, ako želite, svoju vlastitu budućnost stavite «na čekanje», ali ne i budućnost cijelog ovog regiona. Region ide dalje, a mi imamo dvije mogućnosti ili da idemo zajedno s njim ili da zaostajemo za drugim zemljama regiona.

Stoga apeliram na vas da postignete politički koncenzus svih stranaka, bez obzira da li su na vlasti ili u opoziciji, o planu reformi za ulazak u EU. Ova pitanja su, kolege, previše značajna da bi se pretvorila u žrtvu sukoba između političkih stranaka. Svaka zemlja koja je u proteklih nekoliko godina uspjela da se priključi EU postigla je konsenzus, koji su podržale sve političke stranke, da u interesu općeg boljitka reforme za ulazak u EU imaju prednost nad svakodnevnim političkim sukobljavanjima. Bosna i Hercegovina to također treba uraditi kako bi ispoštovala rokove.

Budućnost OHR-a

Rokovi su bitni i zbog ovog razloga: započinjanje pregovora o Sporazumu o stabilizaciji i pridruživanju je okidač koji će pokrenuti proces promjena ne samo u Bosni i Hercegovini, nego i u okviru uloge OHR-a i budućnosti međunarodne zajednice u ovoj zemlji.

Kada se pređe taj prag, strukture Evropske unije će početi da zamijenjuju strukture uspostavljene Daytonom, što će se odvijati s postepenim prelaskom Bosne i Hercegovine u sljedeću fazu njenog puta ka državotvornosti.

Dozvolite mi da kratko izložim kojim putem bi se mogla odvijati ova tranzicija i na koji način se može transformirati dosadašnje prilično obimno prisustvo međunarodne zajednice u BiH.

Kada otpočnu pregovori o stabilizaciji i pridruživanju, Vijeće za implementaciju mira jasno je stavilo na znanje da je spremno što prije pokrenuti proces postepenog ukidanja OHR-a, mog posla i moga kabineta, te bonskih ovlasti koje su postale

tako dominantna karakteristika poslijeratne političke scene u BiH. OHR bi u tom slučaju mogla zamijeniti misija pod vodstvom Evropske unije.

Ako BiH otpočne pregovore o stabilizaciji i pridruživanju, onda bi ovaj postepeni proces tranzicije mogao početi već u novembru ove godine, a OHR bi mogla zamijeniti nova misija pod vodstvom Evropske unije od oktobra 2006. godine, odnosno odmah nakon slijedećih opštih izbora.

Međutim, realizacija tog plana ne ovisi samo o tome da li će se BiH kvalifikovati za pregovore o stabilizaciji i pridruživanju, već i o drugim aktivnostima koje će se dešavati od sada do narednog ljeta. Vijeće za implementaciju mira neće povući OHR sve dok ne bude potpuno uvjereno da je sigurno poduzeti takav korak.

Dakle, odluka je na vama. To su vremenski rokovi koje su postavili. Ključna tranzicija OHR-a u EUSR mogla bi se desiti već slijedeće godine.

I zaista se nadam da će se to i desiti. Taj sam argument prezentirao Venecijanskoj komisiji i isti argument zagovaram i kod svojih kolega u međunarodnoj zajednici. Jer, i previše dobro sam svjestan u kolikoj je mjeri OHR nekada slabio demokratska prava institucija BiH, uključujući i ovaj Parlament.

Venecijanska komisija je rekla, i vi ste također rekli, da su bonske ovlasti do sada bile neophodne, i mislim da je to tačno.

Ali cijena toga bila je sve veća ovisnost na štetu neovisnosti. A to je otežalo napore da se ukorijeni praksa odgovornosti domaćih organa vlasti, te da se izgradi jako civilno društvo.

Dakle, deset godina nakon Dejtona, mislim da je došlo vrijeme da se suočimo s tom činjenicom, i da učinimo nešto po tom

pitanju.

Ali dozvolite da vas upozorim.

To će podrazumijevati značajno prilagođavanje za cjelokupnu bh. politiku, i to, uzgred, ne samo za organe vlasti BiH već, iskreno govoreći, i za moje kolege iz međunarodne zajednice, među kojima ima nekih koji su se navikli na mogućnost da se pozovu na bonske ovlasti kako bi zaobišli komplikovanu i glomaznu mašineriju demokratije, u čijem srcu treba da stoji upravo ovaj Parlament.

Postalo je popularno omalovažavati bonske ovlasti. Ali trebaće dosta vremena da se svi naviknu na svijet bez njih. Svijet u kojem ne postoji *"deus ex machina"* koji će ubrzati donošenje teških odluka i umanjiti potrebu za iznuđivanjem složenih političkih kompromisa.

Dakle, moj savjet vama je da ako želite da se to ostvari, počnite pripremati, sve nas, za ovu tranziciju u neko normalnije međunarodno civilno prisustvo, osmišljeno ne da bi zadovoljilo poslijeratne potrebe BiH u periodu 1995.-1996., već njene potrebe u fazi pred prijem u EU u 2005. godini.

Dakle, suština je u slijedećem. Ova je tranzicija možda jako blizu, mogla bi otpočeti već za 15 mjeseci, ili bi mogla biti dalje nego ikada, ako BiH ne uspije napraviti tranziciju u EU i NATO.

I, uzgred rečeno, ne moramo čekati 15 mjeseci da pokrenemo ovaj proces.

Čim BiH pređe prag ka sporazumu o stabilizaciji i pridruživanju, ima nekih stvari na kojima možemo odmah početi raditi.

Postoje neke aktivnosti koje trenutno obavlja OHR a koje bismo, gotovo odmah, mogli početi prenositi sa OHR-a na demokratske institucije BiH, naročito na ovaj Parlament i

Vijeće ministara.

Na izvjestan način ovaj proces je već započeo. Protivno nekim mišljenjima, brojke su sasvim jasne. Korištenje bonskih ovlasti za nametanje zakona je smanjeno u značajnoj mjeri, tokom svake od protekle tri godine, i taj trend će se nastaviti i dalje. Ove godine nisam nametnuo niti jedan zakon; i koristio sam bonske ovlasti za izmjene i dopune zakona samo tri puta, i to obično na zahtjev bh. vlasti.

Broj smjena također je značajno smanjen. Do sada smo donijeli samo dvije odluke o smjeni ove godine, i u oba slučaja bih volio da ih nisam morao donijeti, ali na kraju mi nije bilo preostalo drugih mogućnosti već da donesem takve odluke.

Sada smo također počeli preokretati proces smjena u drugom pravcu. U martu sam pokrenuo proces revizije predmeta osoba koje su u prošlosti smijenjene s dužnosti. Do sada su za pet osoba ukinute ove zabrane. Uslijediće i nova ukidanja izrečenih zabrana. Nadam se da će, od sada nadalje, takve odluke o ukidanju zabrane u velikoj mjeri brojčano nadjačati odluke o smjenama koje ćemo možda morati donijeti u budućnosti.

Ali možemo učiniti i više od toga.

Postoje neke druge oblasti u kojima je OHR značajno angažovan, obavljajući funkcije koje se sada mogu prenijeti na domaće institucije, odnosno funkcije za koje bi se uskoro trebali definisati domaći lijekovi.

Dozvolite da navedem nekoliko primjera. Uzmimo za primjer proces provjere kandidata za ministarske funkcije.

OHR provjerava kandidate za ključne ministarske funkcije u vladama na državnom, entitetskom i kantonalnom nivou.

Prije nekoliko mjeseci Nikola Špirić je sugerisao da su bh. organi vlasti dovoljno sposobni za obavljanje ovog posla.

Slažem se s njim.

Potvrda imenovanja vladinih zvaničnika od strane parlamenta je karakteristika mnogih postojećih demokratskih društava. Zašto ne bi bilo tako i u BiH?

Za vrijeme moga mandata, dešavalo se da kandidati sa skandaloznom prošlošću bivaju imenovani na ministarske funkcije za čije su obavljanje očigledno nepodobni.

Zaustavljanje takve prakse bi trebalo biti vaša uloga, a ne moja.

Zbog toga sam zamolio svoje saradnike u kabinetu da u saradnji sa vama pripreme nacrt zakona koji će vam biti uskoro biti prezentiran, a tiče se uspostave procesa parlamentarnog nadzora nad ključnim imenovanjima na izvršne funkcije. Nadam se da ćete pažljivo razmotriti ponuđeni nacrt.

Ako se takav proces može definisati, onda možemo početi postepeno ukidati ulogu OHR-a u procesu provjere kandidata.

Tu je zatim i pitanje pravnog tumačenja. Kao što je mnogima od vas poznato, OHR je tokom proteklih godina imao značajnu ulogu u tumačenju Ustava BiH.

To više ne bismo trebali raditi obzirom da sada postoji Ustavni sud.

Zbog toga Ministarstvo pravde trenutno predsjedava radnom grupom koja priprema nacrt ustavnih izmjena i dopuna koje bi omogućile organima vlasti u BiH da traže mišljenje Ustavnog suda, a ne OHR-a, o nacrtima zakona prije njihovog usvajanja. Kada se to ostvari, uloga OHR-a i u ovom dijelu može biti ukinuta.

Zamolio sam također radnu grupu da razmotri pitanje sudija iz međunarodne zajednice u Sudu BiH. Njihov angažman na Sudu trenutno je na neodređeno vrijeme. Ne podržavam takvo rješenje.

Očekujem da ćete uskoro dobiti na uvid amandmane koje je pripremila radna grupa, a kojima će se vremenski ograničiti mandat međunarodnih sudija. Nadam se da će ti amandmani dobiti vašu podršku.

Tu je, zatim, i pitanje izrade pravnih dokumenata.

Proteklih godina OHR je pripremao nacrte prilično značajnih segmenata novih zakona ove zemlje. Ni to ne bismo trebali više raditi, vi trebate raditi taj posao.

I uskoro i nećemo, tako da ćete vi morati. Morate se pripremiti za to, i trebate početi sa pripremama što prije. Morate početi razmišljati o tome na koji način ćete ovo realizovati.

Na kraju, tu je delikatno i važno pitanje standarda u javnom životu. Mnogo sam pažnje posvetio ovom pitanju u protekle tri godine. Zašto?

Zato što postoji krajnja potreba da se ponovno izgradi povjerenje u politiku u BiH. I moramo zaštititi međunarodni ugled BiH kako bi privukli unutrašnja ulaganja, toliko značajna za radna mjesta.

Prvi korak u sređivanju stanja u bh. politici bio je ograničavanje imuniteta za političare, u januaru 2003. godine. Taj potez dobio je opštu podršku javnosti. A to i jeste bila ispravna odluka. Političari kroje zakon. Ali ne bi trebali biti iznad zakona.

Sada smo postavili standard da se svi vršioci visokih izvršnih funkcija moraju povući sa dužnosti ako je protiv njih podignuta krivična optužnica. Ovaj princip nije bio prihvaćen u svim slučajevima, uključujući i nedavni slučaj dr. Čovića. Ali mislim da i ovaj princip ima opštu podršku javnosti; to je vrsta standarda koje BiH treba da uspostavlja i nadam se da će takvi standardi dobiti podršku ovog parlamenta.

Ako je to tačno, onda trebate razmisliti o mogućem usvajanju parlamentarne rezolucije, kojom bi ovaj princip čvrsto utemeljili u parlamentarnu praksu. Nakon toga ovo pitanje u cjelosti ostaje u vašim rukama, a ne mojim.

Zaključak

Dakle, kao što vidite, mnogo je posla pred nama. Mnogo toga što treba početi raditi, čim pređemo prag pregovora o stabilizaciji i pridruživanju i krenemo na dug put ka Evropi.

Danas sam vam pokušao prezentirati samo mali dio toga kako ja vidim narednu fazu daljeg puta BiH ka državnosti.

Pokušao sam ukazati na pitanja koja će se aktualizirati u procesu tranzicije, za međunarodnu zajednicu ali najprije za organe vlasti u BiH, pitanja kojima je sada potrebno posvetiti mnogo pažnje.

Jasno sam istaknuo da su neka od ovih pitanja istinski suštinskog karaktera. Dakle, iskreno govoreći, što ih prije počnete rješavati, to bolje.

Dozvolite da naglasim da smo sada na početku ovog procesa, a ne na njegovom kraju. Ideje koje sam vam prezentirao samo su ideje. One ne predstavljaju model i svakako nisu instrukcije. To su ideje koje je potrebno podvrgnuti detaljnim i opsežnim debatama pred ovim parlamentom, te diskusijama sa relevantnim bh. institucijama, vladinim i nevladinim, u narednim sedmicama i mjesecima.

Sve je to za vašu budućnost, i niko drugi ne može odlučiti osim vas.

Ali, sada, kako se približavamo desetoj godišnjici Dejtona, sasvim je ispravno da se sve više pažnje posvećuje tome kakva će biti budućnost, i kako BiH može izvršiti tranziciju iz demokratije pod skrbništvom međunarodne zajednice u punopravnu, decentraliziranu, modernu i suverenu demokratsku

državu.

Da li će naredna faza ove tranzicije početi transformacijom OHR-a u misiju pod vodstvom Evropske unije tokom naredne godine zavisi, prije svega, o otpočinjanju pregovora o stabilizaciji i pridruživanju; a to sa druge strane znači da je potrebno riješiti veoma praktično pitanje restrukturiranja policije do polovine septembra.

Ali kako se približava deseta godišnjica Dejtona, vjerujem da je to vrijedan cilj kojem treba težiti. To je cilj koji nam je, vjerujem, realno na dohvat ruke. I to je cilj kojem planiram posvetiti svu moju pažnju i napore do kraja godine: apelujem na vas, kao članove ovog parlamenta, da učinite isto.